EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

23. aprill 2009 *

Liidetud kohtuasjades C-261/07 ja C-299/07,

mille ese on EÜ asutamislepingu artikli 234 alusel Rechtbank van koophandel te Antwerpeni (Belgia) 24. mai ja 21. juuni 2007. aasta otsustega esitatud eelotsusetaotlused, mis saabusid Euroopa Kohtusse vastavalt 1. ja 27. juunil 2007, menetlustes

VTB-VAB NV (C-261/07)

versus

Total Belgium NV,

ja

Galatea BVBA (C-299/07)

* Kohtumenetluse keel: hollandi.

versus

Sanoma Magazines Belgium NV,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja esimees P. Jann, kohtunikud A. Tizzano (ettekandja), A. Borg Barthet, E. Levits ja J.-J. Kasel,

kohtujurist: V. Trstenjak,
kohtusekretär: vanemametnik M. Ferreira,

arvestades kirjalikus menetluses ja 18. juuni 2008. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

– VTB-VAB NV, esindajad: *advocaat* L. Eliaerts ja *advocaat* B. Gregoir,

– Total Belgium NV, esindaja: *advocaat* J. Stuyck,

– Sanoma Magazines Belgium NV, esindaja: *advocaat* P. Maeyaert,

– Belgia valitsus, esindajad: L. Van den Broeck ja T. Materne, keda abistas advokaat E. Balate,

– Hispaania valitsus, esindaja: M. Muñoz Pérez,

– Prantsuse valitsus, esindajad: G. de Bergues ja R. Loosli-Surrans,

– Portugali valitsus, esindaja: L. Inez Fernandes,

– Euroopa Ühenduste Komisjon, esindaja: W. Wils,

olles 21. oktoobri 2008. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlused käsitlevad seda, kuidas tõlgendada EÜ artiklit 49 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. mai 2005. aasta direktiivi 2005/29/EÜ, mis käsitleb ettevõtja ja tarbija vaheliste tehingutega seotud ebaausaid kaubandustavasid siseturul ning millega muudetakse nõukogu direktiivi 84/450/EMÜ, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 97/7/EÜ, 98/27/EÜ ja 2002/65/EÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 2006/2004 (ebaausate kaubandustavade direktiiv) (ELT L 149, lk 22; edaspidi „direktiiv").

2 Taotlused on esitatud esiteks VTB-VAB NV (edaspidi „VTB") ja Total Belgium NV (edaspidi „Total Belgium") vahelises kohtuvaidluses ning teiseks Galatea BVBA (edaspidi „Galatea") ja Sanoma Magazines Belgium NV (edaspidi „Sanoma") vahelises kohtuvaidluses seoses Total Belgiumi ja Sanoma poolt järgitud kaubandustavadega, mida VTB ja Galatea peavad ebaausateks.

Õiguslik raamistik

Ühenduse õigusnormid

3 Direktiivi põhjendused 5, 6, 11 ja 17 näevad ette:

„(5) […] takistus[ed] piiriülesele kaupade ja teenuste vabale liikumisele ning asutamisvabadusele […] tuleks […] kõrvaldada. Need takistused saab kõrvaldada üksnes ühenduse tasandil ühtsete eeskirjade kehtestamisega, mis tagavad tarbijakaitse kõrge taseme, ning täpsustades ühenduse tasandil teatavaid õiguslikke printsiipe määral, mida on vaja siseturu nõuetekohaseks toimimiseks ja õiguskindluse nõude täitmiseks.

(6) Seega ühtlustab käesolev direktiiv liikmesriikide õigusaktid, mis käsitlevad ebaausaid kaubandustavasid, sealhulgas ebaausat reklaami, mis kahjustavad otseselt tarbijate majandushuve ja seeläbi kaudselt seaduskuulekate konkurentide majandushuve. […]

(11) Käesoleva direktiivi abil siseriiklike õigusnormide ühtlustamisega saavutatud lähenemise kõrge tase tagab tarbijakaitse ühtse kõrge taseme. Käesoleva direktiiviga kehtestatakse tarbijate majanduskäitumist moonutavate ebaausate kaubandustavade ühtne üldine keeld. Direktiiv sätestab ka eeskirjad agressiivsete kaubandustavade kohta, mis ei ole hetkel ühenduse tasandil reguleeritud.

(17) Suurema õiguskindluse tagamiseks on soovitav määratleda need kaubandustavad, mis on ebaausad kõigil tingimustel. Seepärast on I lisas selliste tavade täielik nimekiri. Need on ainukesed kaubandustavad, mida võib lugeda ebaausateks, hindamata iga üksikjuhtumi vastavust artiklite 5–9 sätetele. Seda nimekirja saab muuta ainult käesolevat direktiivi läbi vaadates."

4 Direktiivi artikkel 1 sätestab:

„Käesoleva direktiivi eesmärk on aidata kaasa siseturu nõuetekohasele toimimisele ja tarbijakaitse kõrge taseme saavutamisele, lähendades tarbijate majandushuve kahjustavad ebaausaid kaubandustavasid käsitlevad liikmesriikide õigus- ja haldusnormid."

5 Direktiivi artikkel 2 näeb ette:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

[…]

d) *ettevõtja ja tarbija vaheliste tehingutega seotud kaubandustavad (edaspidi ka kaubandustavad)* – ettevõtjapoolne tegevus, tegevusetus, teguviis või esitusviis,

kommertsteadaanne, sealhulgas reklaam ja turustamine, mis on otseselt seotud toote reklaamimise, müügi või tarnimisega tarbijatele;

[…]”.

6 Direktiivi artikli 3 lõige 1 sätestab:

„1. Käesolevat direktiivi kohaldatakse artiklis 5 sätestatud ettevõtja ja tarbija vaheliste tehingutega seotud ebaausate kaubandustavade suhtes enne ja pärast tootega seonduva äritehingu sõlmimist ja selle ajal.”

7 Direktiivi artikli 4 kohaselt:

„Liikmesriigid ei piira teenuste osutamise vabadust ega kaupade vaba liikumist käesoleva direktiiviga lähendatava valdkonnaga seotud põhjustel.”

8 Direktiivi artikkel 5 „Ebaausate kaubandustavade keeld” on sõnastatud järgmiselt:

„1. Ebaausad kaubandustavad on keelatud.

2. Kaubandustava on ebaaus, kui see:

a) on vastuolus ametialase hoolikuse nõuetega

ja

b) seoses mingi tootega moonutab oluliselt või tõenäoliselt moonutab oluliselt selle keskmise tarbija majanduskäitumist, kes tootega kokku puutub või kellele see on suunatud, või tarbijarühma keskmise liikme majanduskäitumist, kui kaubandustava on suunatud teatavale tarbijarühmale.

3. Kaubandustavasid, mis tõenäoliselt moonutavad oluliselt ainult selliste selgesti eristatavate tarbijarühmade majanduskäitumist, kes oma vaimse või füüsilise puude, vanuse või kergeusklikkuse tõttu on eriti vastuvõtlikud kaubandustava või sellega seotud toote suhtes viisil, mille ettenägemist võib ettevõtjalt õigustatult eeldada, hinnatakse lähtudes selle mõjust kõnealuse tarbijarühma keskmisele liikmele. See ei piira üldist ja seaduslikku reklaamitava esitada liialdavaid väiteid või väiteid, mida ei tule võtta sõna-sõnalt.

4. Eelkõige on ebaausad need kaubandustavad, mis:

a) on eksitavad vastavalt artiklitele 6 ja 7

või

b) on agressiivsed vastavalt artiklitele 8 ja 9.

5. I lisas on selliste kaubandustavade nimekiri, mida loetakse ebaausateks kõigil tingimustel. Kõikides liikmesriikides kohaldatakse sama ühtset nimekirja ja seda saab muuta ainult käesolevat direktiivi läbi vaadates."

9 Direktiivi artikkel 6 „Eksitav tegevus" sätestab:

„1. Kaubandustava loetakse eksitavaks, kui see sisaldab valeandmeid ja on seetõttu ebaõige või muul moel, sealhulgas oma üldise esitusviisi tõttu, petab või tõenäoliselt petab keskmist tarbijat ühe või mitme alltoodud punkti osas, isegi kui teave on faktiliselt õige, ning kui see mõlemal juhul paneb või tõenäoliselt paneb keskmise tarbija tegema tehinguotsust, mida ta muidu ei oleks teinud:

a) toote olemasolu või olemus;

b) toote põhiomadused, näiteks selle kättesaadavus, sellest tulenev kasu või sellega kaasnevad riskid, toote teostus, koostis, juurdekuluvad lisandid, müügijärgne klienditeenindus ja kaebuste lahendamine, valmistamise või varumise viis ja kuupäev, kättetoimetamine, sobivus ettenähtud otstarbeks, kasutamine, kogus,

toote kirjeldus, geograafiline või kaubanduslik päritolu või toote kasutamise oodatavad tulemused või tootega seotud katsete või kontrollimiste tulemused ja olulised tunnused;

c) ettevõtja kohustuste ulatus, kaubandustava motiivid ja müügiprotsessi laad ning mis tahes avaldus või sümbol, mis on seotud otsese või kaudse sponsorlusega või ettevõtja või toote tunnustamisega;

d) hind või hinna arvutamise viis või konkreetse hinnaeelise olemasolu;

e) hoolduse, varuosade, asendamise või parandamise vajadus;

f) ettevõtja või tema esindaja olemus, tema tunnused ja õigused, näiteks tema isik ja varad, kvalifikatsioon, staatus, tunnustamine, sidusus või seotus ja tööstus-, kaubandus- või intellektuaalomandi õigused või saadud auhinnad ja tunnustused;

g) tarbija õigused, sealhulgas õigus ümbervahetamisele või hüvitusele vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. mai 1999. aasta direktiivile 1999/44/EÜ tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta, [EÜT L 171, lk 12; ELT eriväljaanne 15/04, lk 223] või tema võimalikud riskid.

2. Kaubandustava loetakse samuti eksitavaks, kui see konkreetses olukorras, võttes arvesse kõiki selle iseärasusi ja asjaolusid, paneb või tõenäoliselt paneb keskmise tarbija tegema tehinguotsust, mida ta muul juhul ei oleks teinud, ning see hõlmab:

a) toote turustamist, sealhulgas võrdlevat reklaami, mis tekitab segadust seoses konkurendi toodete, kaubamärkide, ärinimede või muude eristatavate tunnustega;

b) käitumiskoodeksites, mida ettevõtja on kohustunud järgima, sisalduvate kohustuste mittetäitmist ettevõtja poolt, kui:

i) kohustus ei ole püüdluslik, vaid on kindel ja selle täitmist on võimalik kindlaks teha ning

ja

ii) ettevõtja viitab kaubandustava järgides, et ta on seotud käitumiskoodeksiga.”

10 Direktiivi artikkel 7 „Eksitav tegevusetus” sätestab:

„1. Kaubandustava loetakse eksitavaks, kui see konkreetses olukorras, võttes arvesse kõiki selle iseärasusi ja asjaolusid ning kommunikatsioonivahendiga seotud piiranguid, jätab välja olulise teabe, mida keskmine tarbija antud olukorras vajab teadliku tehinguotsuse tegemiseks ja seega paneb või tõenäoliselt paneb keskmise tarbija tegema tehinguotsust, mida ta muul juhul ei teeks.

2. Eksitavaks tegevusetuseks loetakse samuti seda, kui ettevõtja, võttes arvesse lõikes 1 kirjeldatud asjaolusid, varjab selles lõikes nimetatud olulist teavet või esitab seda ebaselgelt, arusaamatult, mitmetähenduslikult või ebaõigel ajal või ei määratle kaubandustava kaubanduslikku eesmärki, kui see ei ilmne juba kontekstist, ja juhul, kui see paneb või tõenäoliselt paneb keskmise tarbija tegema tehinguotsust, mida ta muul juhul ei oleks teinud.

3. Kui kaubandustava järgimisel kasutatav kommunikatsioonivahend seab ruumilisi või ajalisi piiranguid, siis võetakse teabe väljajätmise üle otsustamisel arvesse nimetatud piiranguid ning meetmeid, mida ettevõtja on võtnud, et kõnealune teave tarbijale muul viisil kättesaadavaks teha.

4. Ostukutse puhul loetakse oluliseks alljärgnev teave, kui see ei ilmne juba kontekstist:

a) toote põhiomadused kommunikatsioonivahendile ja tootele kohases ulatuses;

b) ettevõtja geograafiline aadress ja isik, näiteks tema ärinimi, ja vajadusel selle ettevõtja geograafiline aadress ja isik, kelle huvides ta tegutseb;

c) hind koos maksudega või juhul, kui toote olemusest tulenevalt ei ole hinda põhjendatult võimalik eelnevalt arvutada, hinna arvutamise viis ning vajadusel täiendavad veo-, kohaletoimetamise või postikulud või, kui neid kulusid ei ole põhjendatult võimalik eelnevalt arvutada, teave selle kohta, et võidakse nõuda selliste täiendavate kulude tasumist;

d) maksmise, kohaletoimetamise, täitmise ja kaebuste lahendamise kord, kui see erineb ametialase hoolikuse nõuetest;

e) toodete või tehingute puhul, mida on võimalik üles öelda või millest taganeda, sellise õiguse olemasolu.

5. Oluliseks loetakse kommertsteadaannetega, sealhulgas reklaami või turustamisega seotud teabele esitatavad ühenduse õigusaktidega kehtestatud nõuded, mille mittetäielik nimekiri on II lisas."

11 Direktiivi artikkel 8 „Agressiivsed kaubandustavad” näeb ette:

„Kaubandustava loetakse agressiivseks, kui see konkreetses olukorras, võttes arvesse kõiki selle iseärasusi ja asjaolusid, ahistamise, sunni, sealhulgas füüsilise jõu kasutamise, või liigse mõjutamise kaudu kahjustab märkimisväärselt või tõenäoliselt kahjustab märkimisväärselt keskmise tarbija valikuvabadust või käitumist toote suhtes ning paneb või tõenäoliselt paneb ta seetõttu tegema tehinguotsust, mida ta muul juhul ei teeks.”

12 Direktiivi artikkel 9 „Ahistamise, sunni ja liigse mõjutamise kasutamine” on sõnastatud järgmiselt:

„Otsustades, kas kaubandustava raames kasutatakse ahistamist, sundi, sealhulgas füüsilist jõudu, või liigset mõjutamist, võetakse arvesse:

a) selle ajastust, asukohta, olemust või pealekäivust;

b) ähvardava või solvava keelekasutuse või käitumise kasutamist;

c) tarbija otsustusvõimet kahjustava tõsise õnnetusjuhtumi või eriliste asjaolude ärakasutamist ettevõtja poolt, millest ettevõtja on teadlik, eesmärgiga mõjutada tarbija otsust toote suhtes;

d) koormavate või ebaproportsionaalsete lepinguväliste tõkete kehtestamist ettevõtja poolt, kui tarbija soovib kasutada lepingulisi õigusi, sealhulgas õigust leping lõpetada või vahetada toodet või ettevõtjat;

e) ähvardust meetmete võtmiseks, mida seaduslikult pole võimalik võtta."

13 Direktiivi artikkel 19 sätestab:

„Liikmesriigid võtavad vastu ja avaldavad käesoleva direktiivi täitmiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid hiljemalt 12.6.2007. […]

Nad rakendavad need meetmed hiljemalt 12.12.2007. […]"

Siseriiklikud õigusnormid

14 14. juuli 1991. aasta seaduse äritavade ning tarbija teavitamise ja kaitse kohta (Wet betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument; *Moniteur belge* 29.8.1991, edaspidi „1991. aasta seadus") artikkel 54 on sõnastatud järgmiselt:

„Seotud pakkumisega käesoleva artikli mõttes on tegemist juhul, kui kaupade, teenuste ja teiste hüvede või nende soetamist võimaldavate kupongide tasuta või muul viisil saamine on seotud muude kaupade või teenuste soetamisega, isegi kui need on identsed.

Olenemata allpool sätestatud eranditest on keelatud müüja poolt tarbijale tehtavad seotud pakkumised. Keelatud on ka mitme ühise eesmärgiga tegutseva müüja poolt tarbijatele tehtavad seotud pakkumised."

15 1991. aasta seaduse artiklid 55–57 lubavad teha sellest keelust teatavaid erandeid.

16 1991. aasta seaduse artikkel 55 sätestab:

„Koondhinna eest võib seotult pakkuda:

1. kaupu või teenuseid, mis moodustavad terviku;

Kuningas võib pädevate ministrite ja rahandusministri ettepanekul määrata, millised finantssektoris pakutavad teenused moodustavad terviku;

2. identseid kaupu või teenuseid tingimusel, et:

a) asjaomaseid kaupu ja teenuseid saab samast kohast tavahinna eest eraldi osta;

b) ostjale antakse selget teavet selle võimaluse ning iga kauba ja teenuse ühikuhinna kohta,

c) ostjale kaupade või teenuste kogumaksumuselt tehtav hinnaalandus ei ületa kolmandikku ühikuhindade summast."

17 1991. aasta seaduse artikli 56 kohaselt:

„Koos põhikauba või -teenusega võib tasuta pakkuda:

1. põhikauba lisavarustust, mille kauba tootja tootis spetsiaalselt sellele kaubale ning mida tarnitakse koos kaubaga selle kasutamise täiendamiseks või hõlbustamiseks,

2. kauba kaitseks või käitlemiseks kasutatavat pakendit või mahutit, pidades silmas kauba laadi ja väärtust,

3. tavapäraseid väikekaupu ja teenuseid ning kaupade tarnet, montaaži, kontrolli ja hooldust,

4. põhikauba tootja või tarnija kaubaproove, kui neid pakutakse üksnes kauba omaduste hindamiseks vajalikus koguses ja määral,

5. värvitrükiseid, kleebiseid ja muid väikse kaubandusliku väärtusega pilte,

6. lubatud loteriidel osalemise kuponge,

7. eemaldamatu ja selgesti nähtava reklaamkirjaga esemeid, mida kauplustes ei müüda, tingimusel et pakkuja poolt makstud sisseostuhind ei ületa 5% selle põhikauba või teenuse müügihinnast, millega koos neid jagatakse."

18 1991. aasta seaduse artikkel 57 näeb ette:

„Samuti tasuta, koos põhikauba või -teenusega võib pakkuda:

1. kuponge identsete kaupade või teenuste omandamiseks, kui omandamise tõttu tehtav hinnaalandus ei ületa artikli 55 lõikes 2 sätestatud protsendimäära;

2. kuponge artikli 56 lõigetes 5 ja 6 nimetatud eeliste saamiseks;

3. kupongid, mis annavad õiguse ainult allahindluseks sularahas tingimusel et:

   a) nendele on märgitud nende väärtus sularahas;

   b) toodete müügi- või teenuste osutamise kohtades on tehtava allahindluse määr või suurus, nagu ka nende kaupade või teenuste omandamine, mis annavad õiguse kupongide saamiseks, selgelt märgitud.

4. kuponge, mis annavad õiguse pärast teatud koguse kauba või teenuste omandamist saada sarnase kauba või teenuse omandamisel see tasuta või hinnaalandusega, juhul

kui selline eelis saadakse sama kaupleja juures ning see ei ületa kolmandikku varem omandatud kauba või teenuse hinnast.

Kupongidele peab olema märgitud nende võimalik kehtivusaeg ning pakkumise tingimused.

Kui müüja lõpetab oma pakkumise, peab tarbija saama pakutud soodustusest kasu proportsionaalselt eelnevalt tehtud ostudega."

19 Belgia Kuningriik võttis 5. juunil 2007 vastu 14. juuli 1991. aasta seaduse äritavade ning tarbija teavitamise ja kaitse kohta muutmise seaduse (*Moniteur belge* 21.6.2007, lk 34272, edaspidi „5. juuni 2007. aasta seadus"), mis selle artikli 1 kohaselt võtab üle direktiivi sätted.

Põhikohtuasjad ja eelotsuse küsimused

Kohtuasi C-261/07

20 Eelotsusetaotlusest nähtub, et alates 15. jaanuarist 2007 pakub peamiselt tanklates kütuse müügiga tegeleva Totali kontserni filiaali Total Belgium klientidele, kes on Total Club kaardi omanikud ja ostavad oma autole korraga vähemalt 25 liitrit või mootorrattale või mopeedile vähemalt 10 liitrit kütust, tasuta kolmenädalast auto-abiteenust.

21 VTB, kes on autoabiteenuste valdkonnas tegutsev äriühing, esitas Rechtbank van koophandel te Antwerpenile 5. veebruaril 2007 hagi Total Belgiumi vastu, milles ta nõudis viidatud kaubandustava lõpetamist, kuna see olevat 1991. aasta seaduse artikli 54 kohaselt keelatud seotud pakkumine.

22 Eeltoodut arvestades otsustas Rechtbank van koophandel te Antwerpen menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas […] direktiiviga […] on vastuolus selline siseriiklik säte nagu […] 1991. aasta seaduse […] artikkel 54, mis – seaduses ammendavalt loetletud erandeid arvestamata – keelab kõik müüja poolt tarbijale tehtavad seotud pakkumised, sealhulgas sellised, mille puhul pakutakse koos kaubaga, mille tarbija ostab, sellist tasuta teenust, mis on seotud selle kauba ostuga, jättes seejuures arvesse võtmata juhtumiga seotud asjaolusid, arvestamata eeskätt konkreetse pakkumise võimalikku mõju keskmisele tarbijale ning sõltumata sellest, kas sellist pakkumist võib konkreetsetel asjaoludel pidada ametialase hoolikuse ja ausate äritavadega vastuolus olevaks?"

Kohtuasi C-299/07

23 Põhikohtuasi käsitleb Schotenis (Belgia) pesupoodi pidava äriühingu Galatea ja Soome Sanoma kontserni kuuluva filiaali Sanoma, mis annab välja naisteajakirju, mille hulka kuulub ka kord nädalas ilmuv Flair, vahelist vaidlust.

24 Ajakirja Flair 13. märtsi 2007. aasta number sisaldas kuponge, millega oli võimalik saada ajavahemikul 13. märtsist kuni 15. maini 2007 Flandria piirkonnas asuvates eri pesupoodides müügil olevate toodete pealt 15–25% allahindlust.

25 Galatea esitas 22. märtsil 2007 Rechtbank van koophandel te Antwerpenile hagi, milles ta nõudis viidatud kaubandustava lõpetamist, kuna see olevat nimelt vastuolus 1991. aasta seaduse artikliga 54.

26 Neil tingimustel otsustas Rechtbank van koophandel te Antwerpen menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas EÜ artikliga 49 teenuste osutamise vabaduse kohta ning […] direktiiviga […] on vastuolus selline siseriiklik säte nagu […] 1991. aasta seaduse […] artikkel 54, mis – seaduses ammendavalt loetletud erandeid arvestamata – keelab kõik müüja poolt tarbijale tehtavad seotud pakkumised, mille puhul kaupade, teenuste ja teiste hüvede või nende soetamist võimaldavate kupongide tasuta või muul viisil saamine on seotud muude kaupade või teenuste soetamisega, isegi kui need on identsed, jättes seejuures arvesse võtmata juhtumiga seotud asjaolusid, arvestamata eeskätt konkreetse pakkumise võimalikku mõju keskmisele tarbijale ning sõltumata sellest, kas sellist pakkumist võib konkreetsetel asjaoludel pidada ametialase hoolikuse ja ausate äritavadega vastuolus olevaks?”

27 Euroopa Kohtu presidendi 29. augusti 2007. aasta määrusega liideti kohtuasjad C-261/07 ja C-299/07 kirjaliku ja suulise menetluse ning kohtuotsuse huvides.

Eelotsuse küsimused

28 Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib nende kahe küsimusega sisuliselt seda, kas direktiivi tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus siseriiklikud õigusnormid nagu 1991. aasta seaduse artikkel 54, mis – teatud erandid välja arvatud ja juhtumiga seotud asjaolusid arvesse võtmata – kehtestavad üldreegli, millega keelatakse kõik müüja poolt tarbijale tehtavad seotud pakkumised.

29 VTB kahtleb kõigepealt eelotsusetaotluse vastuvõetavuses, kuna see puudutab sellise direktiivi tõlgendamist, mille ülevõtmise tähtaeg ehk 12. detsember 2007 ei olnud eelotsusetaotluse esitamise otsuse tegemise ajal ehk 24. mail 2007 veel möödunud.

30 Eeltoodud põhjustel ja vastuvõetamatuse vastuväidet sõnaselgelt esitamata leiavad Hispaania ja Belgia valitsus, et põhikohtuasjas ei saa direktiivi kohaldada. Hispaania valitsuse arvates ei saa kohus siseriiklikku õigusnormi direktiivi rikkumise tõttu mittekohaldatavaks tunnistada enne selle direktiivi ülevõtmise tähtaja möödumist.

31 Nende argumentidega ei saa siiski nõustuda.

32 Tuleb meenutada, et vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale on EÜ artiklis 234 ette nähtud Euroopa Kohtu ja siseriiklike kohtute koostöö raames ainult siseriiklikul kohtul, kelle lahendada on vaidlus ja kes vastutab langetatava kohtuotsuse eest, pädevus tema menetluses oleva kohtuasja eripära arvestades hinnata nii eelotsuse vajalikkust oma otsuse tegemiseks kui ka Euroopa Kohtule esitatavate küsimuste asjakohasust. Järelikult juhul, kui siseriiklike kohtute esitatud küsimused puudutavad ühenduse õiguse sätte tõlgendamist, on Euroopa Kohus põhimõtteliselt kohustatud neile vastama (vt eelkõige 13. märtsi 2001. aasta otsus kohtuasjas C-379/98: PreussenElektra, EKL 2001, lk I-2099, punkt 38; 22. mai 2003. aasta otsus kohtuasjas C-18/01: Korhonen jt, EKL 2003, lk I-5321, punkt 19, ja 19. aprilli 2007. aasta otsus kohtuasjas C-295/05: Asemfo, EKL 2007, lk I-2999, punkt 30).

33 Eelnevast järeldub, et eeldades liikmesriigi kohtu esitatud eelotsuse küsimuste asjakohasust, võib neile vastamast keelduda vaid siis, kui on ilmne, et neis küsimustes

osutatud ühenduse õiguse tõlgendusel ei ole mingit seost põhikohtuasja asjaolude või esemega (vt eelkõige 15. detsembri 1995. aasta otsus kohtuasjas C-415/93: Bosman, EKL 1995, lk I-4921, punkt 61, ja 1. aprilli 2008. aasta otsus kohtuasjas C-212/06: Prantsuskeelse kogukonna valitsus ja Valloonia valitsus, EKL 2008, lk I-1683, punkt 29).

34 Käesoleval juhul tuleb tõdeda, et ei ole ilmne, et käesolev eelotsuse küsimus on asjakohatu seoses otsusega, mille eelotsusetaotluse esitanud kohus peab langetama.

35 Esiteks nähtub kohtupraktikast, et direktiivi kohaldamisalasse kuuluvaks tuleb pidada nii selliseid siseriiklikke õigusnorme, mille otsene eesmärk on nimetatud direktiivi ülevõtmine, kui ka alates selle direktiivi jõustumisest neid olemasolevaid siseriiklikke õigusnorme, mis tagavad siseriikliku õiguse kooskõla selle direktiiviga (vt selle kohta 7. septembri 2006. aasta otsus kohtuasjas C-81/05: Cordero Alonso, EKL 2006, lk I-7569, punkt 29).

36 Kuigi on tõsi, et 5. juuni 2007. aasta seadus, millega muudeti 1991. aasta seadust ja mille eesmärk oli võtta ametlikult üle direktiiv, võeti põhikohtuasjas vastu pärast põhikohtuasja asjaolude asetleidmist ning eelotsusetaotluse esitamise otsuse tegemist, siis 5. juuni 2007. aasta seadus ei tunnistanud sellegipoolest kehtetuks ega isegi muutnud 1991. aasta seaduse artiklites 54–57 sisalduvaid vaidlusaluseid sätteid ehk neid, mis sätestasid seotud pakkumiste üldkeelu ning nägid ette erandid sellest põhimõttest, nagu tuleneb eelotsusetaotlusest ning nagu märkis Belgia valitsus kohtuistungil.

37 Teisisõnu, nii põhikohtuasja asjaolude asetleidmise ajal kui ka eelotsusetaotluse esitamise otsuse tegemise ajal pidasid siseriiklikud ametiasutused neid olemasolevaid sätteid selliseks, mis tagavad direktiivi ülevõtmise alates selle jõustumisest 12. juunil 2005, ning lugesid neid seega direktiivi kohaldamisalasse kuuluvaks.

38 Esiteks tuleneb igal juhul Euroopa Kohtu praktikast, et direktiivi ülevõtmiseks ette nähtud tähtaja jooksul peavad liikmesriigid, kellele direktiiv on adresseeritud, hoiduma kehtestamast õigusnorme, mis võivad direktiivis sätestatud eesmärgi saavutamist tõsiselt kahjustada (18. detsembri 1997. aasta otsus kohtuasjas C-129/96: Inter-Environnement Wallonie, EKL 1997, lk I-7411, punkt 45; 8. mai 2003. aasta otsus kohtuasjas C-14/02: ATRAL, EKL 2003, lk I-4431, punkt 58, ja 22. novembri 2005. aasta otsus kohtuasjas C-144/04: Mangold, EKL 2005, lk I-9981, punkt 67).

39 Euroopa Kohus on täpsustanud, et kõnealune hoidumiskohustus laieneb kõikidele liikmesriikide ametiasutustele, sh kohtutele. Seega alates kuupäevast, mil direktiiv on jõustunud, peavad liikmesriikide kohtud niipalju kui võimalik hoiduma tõlgendamast siseriiklikku õigust viisil, mis võib pärast ülevõtmise tähtaja möödumist tõsiselt kahjustada selle direktiiviga taotletava eesmärgi saavutamist (vt eelkõige 4. juuli 2006. aasta otsus kohtuasjas C-212/04: Adeneler jt, EKL 2006, lk I-6057, punktid 122 ja 123).

40 Osas, milles põhikohtuasja asjaolude asetleidmise ajal oli direktiiv juba jõus, tuleb Rechtbank van koophandel te Antwerpeni palutud tõlgendust, mis puudutab direktiivi keskseid sätteid, lugeda tarvilikuks eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses oleva kohtuasja lahendamiseks nimetatud hoidumiskohustust järgides.

41 Eeltoodut arvestades tuleb asuda seisukohale, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt kohtuasjas C-261/07 esitatud eelotsusetaotlus on vastuvõetav.

Sisulised küsimused

Euroopa Kohtule esitatud märkused

42 Total Belgium, Sanoma, Portugali valitsus ja Euroopa Ühenduste Komisjon on arvamusel, et 1991. aasta seaduse artiklis 54 sätestatud seotud pakkumiste keeld on direktiiviga vastuolus.

43 Total Belgium, Sanoma ja komisjon väidavad selles osas, et seotud pakkumised kuuluvad direktiivis sätestatud „kaubandustava" mõiste alla. Kuna direktiivi eesmärk on ebaausate kaubandustavade valdkonna täielik ühtlustamine, võivad liikmesriigid keelustada „kõigil tingimustel" ainult need tavad, mis kooskõlas direktiivi artikli 5 lõikega 5 on loetletud sama direktiivi I lisas. Kuna aga seotud pakkumisi viidatud lisas ei nimetata, ei saa need iseenesest olla keelatud, vaid ainult juhul, kui siseriiklik kohus leiab asjaomase juhtumi konkreetsete asjaolude põhjal, et direktiivi artikli 5 tingimused on täidetud. Nagu väidab ka Portugali valitsus, on 1991. aasta seaduse artikliga 54 kehtestatud seotud pakkumiste täielik keeld seetõttu direktiiviga vastuolus.

44 Teistsugusel arvamusel olevad VTB ning Belgia ja Prantsuse valitsus väidavad eelkõige, et seotud pakkumised ei kuulu direktiivis sätestatud „kaubandustava" mõiste alla ja seega ei kuulu need direktiivi kohaldamisalasse.

45 Belgia valitsus täpsustab, et seotud pakkumisi puudutab pigem Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse ettepanek müügi edendamise kohta siseturul (EÜT 2002, C 75, lk 11), mis teeb õiguslikus mõttes vahet seotud pakkumistel ning direktiivis nimetatud kaubandustavadel. Kuna kõnealune ettepanek võeti tagasi alles 2006. aastal, siis lähtusid Belgia ametiasutused õigustatult eeldusest, et seotud pakkumised ei kujuta endast „kaubandustava". Seega ei pidanud Belgia seadusandja direktiivi ülevõtmisel

vajalikuks muuta 1991. aasta seaduse artiklit 54 või tõlgendada seda direktiivi artiklis 5 esitatud kriteeriumide alusel.

46 Prantsuse valitsus lisab, et juhul, kui direktiiv kohustab liikmesriike keelustama tarbijate suhtes ebaausad kaubandustavad, siis ei takista see liikmesriike keelustamast ka muid kaubandustavasid nagu seotud pakkumised, et kaitsta tarbijaid, olenemata sellest, kas need on direktiivi tähenduses ebaausad või mitte.

47 Igal juhul ei välistavat VTB arvates direktiivi artikkel 5 võimalust liikmesriikidel määratleda muid ebaausaid kaubandustavasid kui need, mis on loetletud I lisas.

Euroopa Kohtu vastus

48 Selleks et käesolevatele küsimustele vastata, on esialgu vaja kindlaks teha, kas vaidlusaluse keelu esemeks olevad seotud pakkumised kujutavad endast direktiivi artikli 2 punkti d mõttes kaubandustavasid ja kas nendele kehtivad seega selle sättega esitatud nõuded.

49 Selles osas tuleb meenutada, et direktiivi artikli 2 punkt d määratleb eriti üldises sõnastuses kaubandustavad kui „ettevõtjapoolne tegevus, tegevusetus, teguviis või esitusviis, kommertsteadaanne, sealhulgas reklaam ja turustamine, mis on otseselt seotud toote reklaamimise, müügi või tarnimisega tarbijatele”.

50 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktides 69 ja 70 välja tõi, kujutavad seotud pakkumised endast kommertstegevust, mis kuulub ettevõtja turunduse valdkonda ning mis on vahetult seotud müügi ja selle edendamisega. Sellest tuleneb, et seotud pakkumised kujutavad endast kaubandustavasid direktiivi artikli 2 punkti d mõttes ning kuuluvad seega direktiivi kohaldamisalasse.

51 Kui see on nüüd kindlaks tehtud, siis tuleb kõigepealt meenutada, et direktiivi põhjenduste 5 ja 6 ning artikli 1 kohaselt on selle eesmärk kehtestada ettevõtja ja tarbija vaheliste tehingutega seotud ebaausaid kaubandustavasid puudutavad ühtsed eeskirjad, et aidata kaasa siseturu nõuetekohasele toimimisele ja tarbijakaitse kõrge taseme saavutamisele.

52 Direktiiv ühtlustab need reeglid ühenduse tasandil täielikult. Seega, nagu direktiivi artikkel 4 otseselt ette näeb ja vastupidi VTB ja Prantsuse valitsuse väidetule, ei tohi liikmesriigid võtta piiravamaid meetmeid kui direktiiviga kehtestatud ja seda isegi kõrgema tarbijakaitse taseme saavutamise tagamiseks.

53 Tuleb märkida, et direktiivi artikkel 5 näeb ette ebaausate kaubandustavade keelu ja sätestab kriteeriumid, mis võimaldavad kaubandustava ebaaususe kindlaks teha.

54 Selle sätte lõike 2 kohaselt on kaubandustava ebaaus, kui see on vastuolus ametialase hoolikuse nõuetega ning seoses mingi tootega moonutab oluliselt või tõenäoliselt moonutab oluliselt selle keskmise tarbija majanduskäitumist.

55 Direktiivi artikli 5 lõige 4 määratleb kaks ebaausate kaubandustavade liiki, st „eksitavad tavad" ja „agressiivsed tavad", mis vastavad vastavalt direktiivi artiklites 6 ja 7 ning artiklites 8 ja 9 esitatud kriteeriumidele. Nende sätete kohaselt on need kaubandustavad keelatud, kui võttes arvesse kõiki nende iseärasusi ja asjaolusid, panevad või tõenäoliselt panevad need keskmise tarbija tegema tehinguotsust, mida ta muul juhul ei oleks teinud.

56 Direktiiv kehtestab oma I lisas samuti ammendava nimekirja kaubandustavadest, mida vastavalt direktiivi artikli 5 lõikele 5 loetakse ebaausateks „kõigil tingimustel". Seega, nagu otseselt märgib direktiivi põhjendus 17, on need ainukesed kaubandustavad, mida võib lugeda ebaausateks, hindamata iga üksikjuhtumi vastavust artiklite 5–9 sätetele.

57 Tuleb märkida, et seotud pakkumised nimetatud I lisas loetletud tavade hulgas ei esine.

58 Seega tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtu esitatud küsimuste uurimisel lähtuda direktiivi sätete sisust ja üldisest ülesehitusest, mida on meenutatud eelmistes punktides.

59 Tuleb tõdeda, et seotud pakkumiste suhtes ebaseaduslikkuse eelduse kehtestanud sellised siseriiklikud õigusnormid, nagu on vaatluse all põhikohtuasjas, ei vasta direktiiviga esitatud nõuetele.

60 Esiteks kehtestab 1991. aasta seaduse artikkel 54 seotud pakkumiste keelu põhimõtte, samas kui direktiivi I lisas selliseid tavasid ei nimetata.

61 Nagu meenutati käesoleva kohtuotsuse punktis 56, loetletakse I lisas ammendavalt ainult need kaubandustavad, mida loetakse ebaausateks „kõigil tingimustel" ja mida ei tohi seega analüüsida juhtumipõhiselt.

62 1991. aasta seaduse artikliga 54 kehtestatud kord on direktiiviga vastuolus selles osas, milles see artikkel keelab üldkorras ja ennetavalt seotud pakkumised, sõltumata nende ebaaususe kontrollimisest vastavalt direktiivi artiklites 5–9 sätestatud kriteeriumidele.

63 Sellist tüüpi reegli kehtestamine, nagu on vaatluse all põhikohtuasjas, läheb vastuollu direktiivi artikli 4 sisuga, mis otseselt keelab liikmesriikidel piiravamate meetmete jõussejätmise ja vastuvõtmise, isegi kui nende meetmete eesmärk on tarbijate kaitse kõrgema taseme tagamine.

64 Tuleb lisada, et sellist tõlgendust ei sea kahtluse alla asjaolu, et 1991. aasta seaduse artiklites 55–57 on seotud pakkumiste keelust ette nähtud teatud arv erandeid.

65 Isegi kui need erandid võivad seotud pakkumiste keelu ulatust piirata, ei asenda nad sellegipoolest oma piiratud ja kindlaksmääratud olemuse tõttu analüüsi, mille peab direktiivi artiklites 5–9 toodud kriteeriumidega arvestades kaubandustava „ebaaususe" osas iga üksikjuhtumi konkreetses olukorras läbi viima, kui tegemist on nagu käesolevas asjas tavaga, mida ei ole direktiivi I lisas nimetatud.

66 Seda järeldust kinnitavad muu hulgas ka mõned asjaomased erandid. Näiteks 1991. aasta seaduse artikli 55 kohaselt võib koondhinna eest seotult pakkuda

ainult selliseid kaupu või teenuseid, mis moodustavad terviku või on identsed. Nagu komisjon Euroopa Kohtu poolt esitatud kirjalikule küsimusele õigesti vastas, ei ole välistatud, et tarbija õige teabe tõttu vastab kaupade või teenuste, mis ei moodusta tervikut ega ole ka identsed, seotud pakkumine direktiivis esitatud ususe nõuetele.

67 Neil tingimustel tuleb asuda seisukohale, et direktiiviga on vastuolus selline seotud pakkumiste keeld, mis on ette nähtud 1991. aasta seadusega. Seetõttu ei ole vaja uurida EÜ artikli 49 võimalikku rikkumist, mis tõstatati kohtuasja C-299/07 raames esitatud eelotsuse küsimuses.

68 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esitatud küsimustele vastata, et direktiivi tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus sellised siseriiklikud õigusnormid, nagu on vaatluse all põhikohtuasjades, mis – teatud erandid välja arvatud ja juhtumiga seotud asjaolusid arvesse võtmata – keelavad kõik müüja poolt tarbijale tehtavad seotud pakkumised.

Kohtukulud

69 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. mai 2005. aasta direktiivi 2005/29/EÜ, mis käsitleb ettevõtja ja tarbija vaheliste tehingutega seotud ebaausaid kaubandustavasid siseturul ning millega muudetakse nõukogu direktiivi 84/450/EMÜ, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 97/7/EÜ, 98/27/EÜ ja 2002/65/EÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 2006/2004 (ebaausate kaubandustavade direktiiv) tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus sellised siseriiklikud õigusnormid, nagu on vaatluse all põhikohtuasjades, mis – teatud erandid välja arvatud ja juhtumiga seotud asjaolusid arvesse võtmata – keelavad kõik müüja poolt tarbijale tehtavad seotud pakkumised.

Allkirjad